

Boekbespreking van: Pitcairn-Knowles, Richard.
The Edwardian Eye of Andrew Pitcairn-Knowles (1871-1956).
Lewes, Sussex: The Book Guild Ltd, 2000.

SPORTFOTOGRAAF IN OOSTENDE

Wim Zonneveld

In de zomers van 1906 en 1908 maakt Andrew Pitcairn-Knowles foto's in badplaats Oostende. Autoraces over de boulevard, toeschouwers en bookmakers bij paardenraces, strandvermaak. Andrew is afkomstig uit een Schots-Rotterdamse handelsfamilie; hij groeit op in Wiesbaden en begint in 1895 fotomagazine *Sport im Bild* in Berlijn. Twintig jaar is zijn leven gewijd aan fotografie, vaak met sport als thema. *The Edwardian Eye*, verzorgd door zijn kleinzoon, bevat een prachtige selectie uit zijn werk.

Andrew Pitcairn-Knowles wordt geboren op 13 maart 1871 in Rotterdam. Het is een omineuze datum: in Parijs grijpen de arbeiders de macht – de vernedering van de Pruisisch-Franse oorlog beu. Zo beginnen de 72 dagen van de Parijse Commune, die bloedig eindigen.

In mei 1895, 24 jaar oud, start Andrew in Berlijn het magazine *Sport im Bild*, elke maand weer vol foto's, van zijn favoriete sporten golf, hockey en tennis.

Andrew is de oudste zoon van de Schots-Rotterdamse koopman William Pitcairn-Knowles (1820-1894) en diens tweede echtgenote, de Berlijnse operazangeres Doris Kluge. William dankt zijn dubbele achternaam aan zijn ouders: James Knowles (1788-1833) en Isabella Pitcairn; zijn moeder wil haar voorname Schotse familienaam in haar kroost voortgezet zien.

William wordt in Aberdeen geboren. In de jaren twintig emigreert het gezin naar Rotterdam waar

vader James zich vestigt als wolhandelaar. De Bataafse Republiek is ontmanteld en er zijn veel nieuwe mogelijkheden. Namen als Smith, Campbell en Turing¹ raken bekend in de Rotterdamse handel. James overlijdt 45 jaar jong, aan cholera bij een bezoek aan Edinburgh. William verblijft tussen 1833 en 1836 op het gerenomeerde instituut Noorthey, in Veur, bekend om zijn vroege aandacht voor sport en Engelse cultuur.²

William trouwt in 1844 met zijn half-nicht Elisabeth Smith, dochter van de Schots-Rotterdamse textielhandelaar Richard Smith. Het gezin krijgt twee zoons, maar Elisabeth overlijdt al in 1854. Hij hertrouwt in 1862 in Berlijn met Doris Kluge; ze krijgen drie kinderen: James (1863), Isabella (1865) en Andrew (1871).

Jeugd, fotografie en sport

William is niet alleen succesvol in zaken, maar ook 'deacon' van de Schotse Kerk in Rotterdam. Hij bouwt aan verzamelingen porselein en schilderijen. Hij verwerft onder meer het beroemde werk 'Attelage Nivernais' van de feminisme-voorloopster Rosa Bonheur en exposeert een deel van zijn collectie in Rotterdam in mei 1870.

In 1873 verkoopt William zijn bedrijf en het gezin verhuist naar het Duitse Wiesbaden. Hier groeit Andrew op, in een kunstzinnige en internationaal georiënteerde omgeving. Hij is een sportieve jongeman die een opleiding volgt aan de militaire academie van Sandhurst, maar stapt in 1890 over naar een studie chemie in Freiburg. In 1894 studeert hij fotografie in Wenen. Vader William overlijdt in dat jaar, maar leeft voort in zijn nog steeds internatio-

¹ Zie <http://www.sportgeschiedenis.nl/2015/01/26/alan-en-alexander-turing-londen-en-rotterdam-een-eeuw-apart.aspx>

² Bijleveld, Willem, e.a. *Gedenkboek Noorthey. uitgeg. bij de gelegenheid van den honderdsten gedenkdag van de stichting*. Haarlem: Johannes Enschedé en zonen, 1920.

Andrew Pitcairn-Knowles met gezin, diabolo op het strand van Oostende. Copyright Richard Pitcairn-Knowles/Topfoto, Edenbridge, Kent.

naal befaamde naslagwerk *Dutch Porcelain and Pottery*, postuum gepubliceerd in 1904.

Zijn passies sport en fotografie combinerend, start Andrew in mei 1895, 24 jaar oud, in Berlijn het magazine *Sport im Bild*, elke maand weer vol foto's van vooral zijn favoriete sporten golf, hockey en tennis.³ In 1899 komt *Sport im Wort* erbij, met reportages en uitslagen. Andrew is dan al in Londen getrouwd met de Schotse Margaret Gardner. Zijn artistieke broer James wordt in Parijs lid van de *Nabi*-beweging, geïnspireerd door Gauguin en Toulouse-Lautrec.⁴

Actieve sporter en fotograaf

Naast de fotografie en de tijdschriften, is Andrew ook een Mulier-achtig sporter en sportorganisator. Hij speelt niet alleen tennis, golf, hockey, bandy, voetbal en wielervedo, maar richt in Berlijn ook verenigingen op, zoals de Anglo-American Club, de Akademischer Sport-Club en de Berliner Hockey und Radpolo Club, waarin echtgenote Margaret zich ook weert als hockeyspeelster.

In 1901 stopt hij met de sportmagazines en vestigt

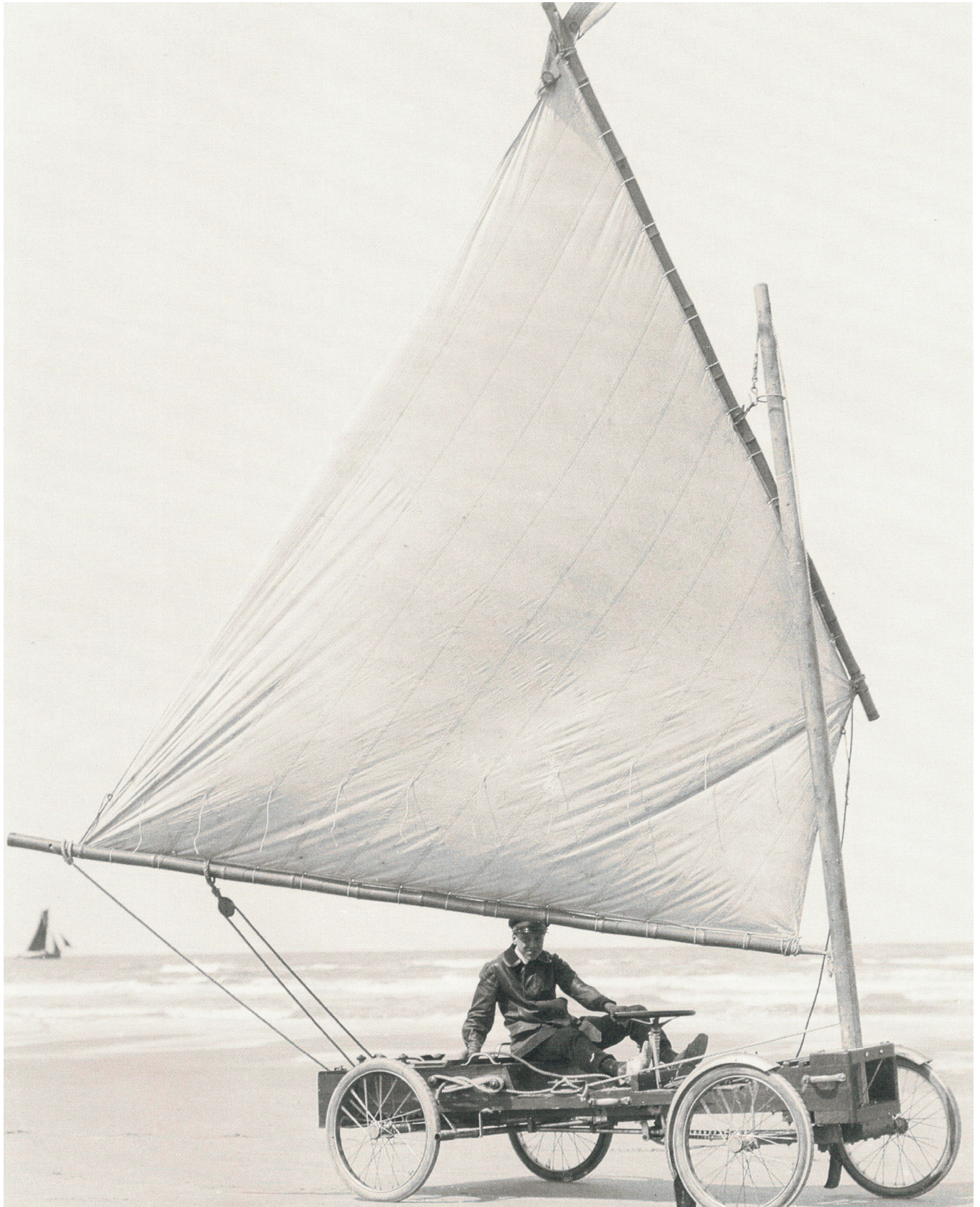
hij zich in Parijs als reportagefotograaf. Hij reist door Duitsland, Engeland en Frankrijk en fotografeert het lokale leven. Meerdere bezoeken aan Oostende van 1900 tot 1908 leveren fraaie foto's op van autoraces op de boulevard, toeschouwers en bookmakers bij paardenraces en vliegeren, diaboloën en zeilen op het strand. Hij publiceert onder andere in *World Wide Magazine*, *Illustrated Sporting and Dramatic News* en *Badminton Magazine*. Hij speelt bandy bij de Parijse Club des Patineurs en staat bekend als 'le brillant Half-Back'. In de winter van 1906 maakt hij lange schaatstochten door Friesland, wat prachtige reportages oplevert, verschenen in *World Wide* van 1906 en 1924.

Andrew woont enige tijd in Brussel en probeert een boerenbestaan op Jersey, maar het bevalt niet. Geïnteresseerd geraakt in natuurgeneeskunde, opent hij in 1913 gezondheidscentrum ('health hydro') Riposo bij Hastings, dat blijft bestaan, later overgenomen door zijn zoon Gordon, tot aan 1960. Andrew overlijdt in 1956.

The Edwardian Eye is een prachtig uitgevoerd fotoboek, verzorgd door Edwards kleinzoon Richard (1932), zelf een gepensioneerd osteopaat. Het bevat een uitvoerige levensbeschrijving, gevolgd door 110 fraai afgedrukte foto's, waarvoor de originele glasplaten werden gebruikt die Richard bij verrassing als

3 Gillmeister, Heiner. 'English Editors of German Sporting Journals at the Turn of the Century.' *Sports Historian* 13 (1993): 38-65.

4 Apart van de familie leidt James verder een enigszins depressief leven als schilder, tekenaar en houtbewerker. Lees bijvoorbeeld: Pitcairn-Knowles, Richard. *The Unfinished Monk. The Life & Work of reclusive artist James Pitcairn-Knowles 1863-1954*. Sevenoaks, Kent: Pitcairn-Knowles Publishing, 2013.

Strandzeiler in Oostende. Copyright Richard Pitcairn-Knowles/Topfoto, Edenbridge, Kent.

erfenis ten deel vielen. Daaronder 30 foto's van badplaats Oostende aan het begin van de twintigste eeuw en acht van zijn winterse tocht door Friesland. In 2006 werd een tentoonstelling van het werk van deze pionier op het gebied van sport- en reisfotografie gehouden in het Victor & Albert Museum in

Londen, maar twee jaar daarvoor al, in – waar anders – Oostende.⁵

⁵ Zie: www.deplate.be/content/folder-fotografie-andrew-pitcairn-knowles-1871-1956#.VwTlPfmLTq4